

MC 9.1. Wyznaczanie współczynnika lepkości dynamicznej metodą Stokes'a

INSTRUKCJA WYKONANIA ZADANIA

Obowiązujące zagadnienia teoretyczne:

1. Zjawisko lepkości
2. Siły tarcia wewnętrzznego, wzór Newtona
3. Przepływ laminarny i turbulentny
4. Współczynnik lepkości dynamicznej
5. Prawo Stokes'a
6. Ruch kulki opadającej w cieczy: analiza sił działających na kulkę i rodzajów ruchu

Literatura:

1. Skrypt PL: *Ćwiczenia laboratoryjne z fizyki. Mechanika, termodynamika i fizyka cząsteczkowa*, M. Bobyk, H. Goebel, W. Gustaw, red. E. Śpiewła, Wydawnictwo Uczelniane PL, Lublin 1995.
2. D. Halliday, R. Resnick, J. Walker, *Podstawy fizyki*, PWN, Warszawa 2003, tom I i II.
3. Cz. Bobrowski, *Fizyka- krótki kurs*, PWN, Warszawa 1999.

Wartości podawane przez prowadzącego zajęcia:

Gęstość materiału kulek:

- kulki szklane: $\rho_k = 2497 \text{ kg/m}^3$

- pozostałe kulki - gęstość należy wyznaczyć doświadczalnie

Gęstość oleju: $\rho_c = 881,2 \text{ kg/m}^3$ dla 23°C

Gęstość gliceryny: $\rho_c = 1260 \text{ kg/m}^3$ dla 20°C

UWAGA

- w zespołach 2-osobowych każdy student wykonuje pomiary dla jednej cieczy (innej niż kolega) i jednego rodzaju kulek. Liczba pomiarów - 10.
- wszelkie operacje z kulkami należy przeprowadzać nad podstawką, gdyż bardzo łatwo można je zgubić
- dla pomiarów własności gliceryny należy użyć kulki białe lub szklane
- dla pomiarów własności oleju należy użyć kulki żółte lub pomarańczowe

Wykonanie zadania:

a) Wyznaczanie gęstości materiału kulek ρ_k

1. Wybrać losowo $N = 100$ kulek i zważyć je za pomocą wagi elektronicznej.
2. Średni promień kulki r wyznaczyć na podstawie pomiarów z pkt. 7 zamieszczonych w tabeli.
3. Gęstość materiału kulek wyliczyć ze wzoru:

$$\rho_k = \frac{m}{N \cdot \frac{4}{3} \pi r^3} \quad \text{gdzie: } m - \text{masa } N \text{ kulek, } r - \text{średni promień kulki}$$

b) Wyznaczanie współczynnika lepkości

4. Używając przymiaru milimetrowego, na cylindrze z cieczą zmierzyć odległość s między punktami początkowym i końcowym pomiaru czasu. Jest to długość drogi w ruchu jednostajnym (rys.1). Punkty zaznaczone są taśmą na cylindrze.

- Za pomocą suwmiarki kilkakrotnie zmierzyć średnicę wewnętrzną cylindra D a następnie wyznaczyć średnią wartość promienia cylindra R . Uwaga: do pomiaru średnicy wewnętrznej wykorzystujemy odpowiednie szczęki suwmiarki.
- Z pojemnika z kulkami wybrać losowo jedną kulkę.
- Za pomocą śruby mikrometrycznej zmierzyć średnicę kulki d z dokładnością do $0,01\text{ mm}$, a następnie wyliczyć promień kulki r . Każdej wrzuconej kulce musi być przypisana średnica i promień.
- Przez otwór w przykrywce cylindra z badaną cieczą wrzucić wybraną kulkę. Za pomocą stopera zmierzyć czas opadania kulki t pomiędzy znacznikami na cylindrze (czas ruchu jednostajnego).
- Wyniki pomiarów wpisać do tabeli przygotowanej według poniższego wzoru:

L.p	rodzaj cieczy	s [m]	D [m]	R [m]	d [m]	r [m]	t [s]	ρ_k [kg/m ³]	ρ_c [kg/m ³]	η_i [Pa·s]	η [Pa·s]
1											
2											
..											
N											

- Czynności z punktów 6–9 powtórzyć kilkakrotnie (według wskazań prowadzącego).
- Współczynnik lepkości dynamicznej η_i obliczyć ze wzoru:

$$\eta_i = \frac{2 \cdot r^2 \cdot g \cdot (\rho_k - \rho_c) \cdot t}{9 \cdot s \cdot \left(1 + 2,4 \frac{r}{R}\right)} \quad (1)$$

gdzie:

- r [m] - promień kulki
- ρ_k, ρ_c [kg/m³] - gęstość materiału kulek i gęstość cieczy,
- t [s] - czas ruchu jednostajnego,
- s [m] - droga w ruchu jednostajnym,
- R [m] - promień wewnętrzny cylindra (średni),
- g [m/s²] - przyspieszenie ziemskie.

- Wyliczyć średnią wartość współczynnika lepkości η .

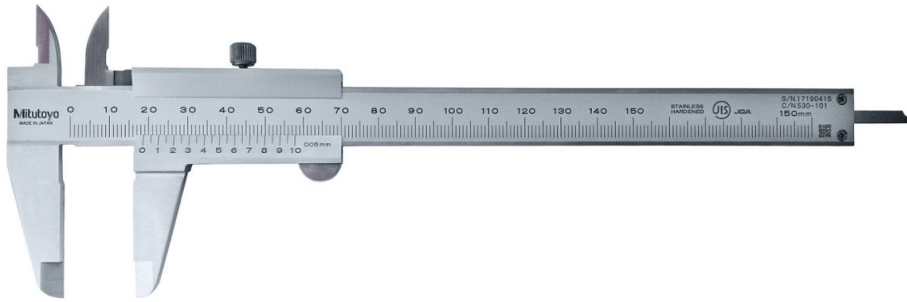
- Niepewność wyznaczenia współczynnika lepkości η wyliczyć metodą Gaussa przyjmując że η jest wielkością o rozkładzie statystycznym, lub metodą różniczkowania wzoru (1), przyjmując, że $\eta = f(r, R, t, s)$.

Rys. 1. Fotografia stanowiska pomiarowego

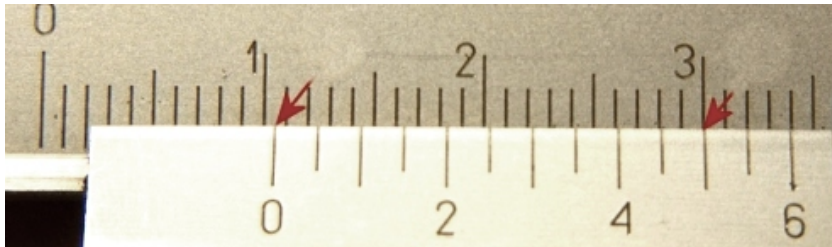
Autor instrukcji:

INSTRUKCJA TECHNICZNA

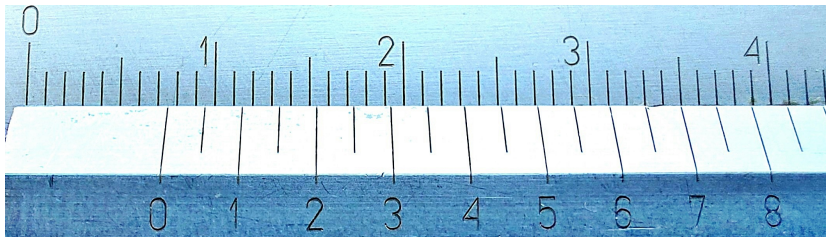
Pomiary przy pomocy suwmiarki:

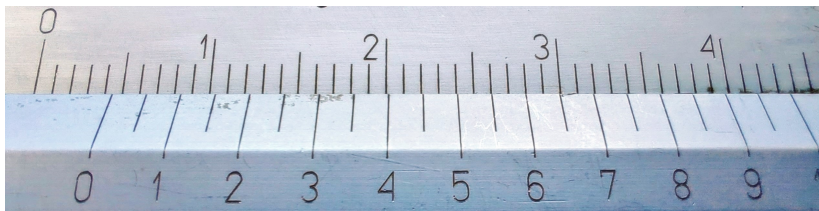
Przedstawiona suwmiarka pozwala mierzyć rozmiary przedmiotów z dokładnością do 0,05 mm. Odczyt następuje ze skali głównej i noniusza (mała skala). Całe milimetry odczytujemy ze skali głównej naprzeciwko zera noniusza. Następnie poszukujemy kreski z obu skal które leżą dokładnie naprzeciwko siebie. Numer kreski noniusza określa dziesiąte i setne części milimetra. Nie jest istotny numer kreski skali głównej. Przykłady poniżej.

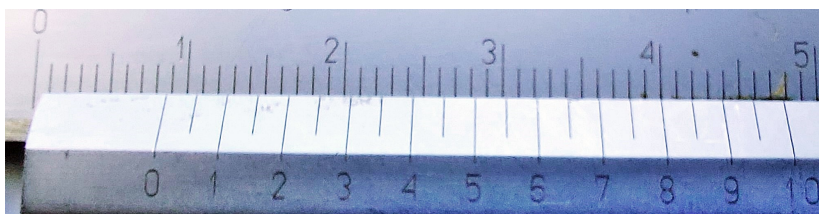
10,5 mm

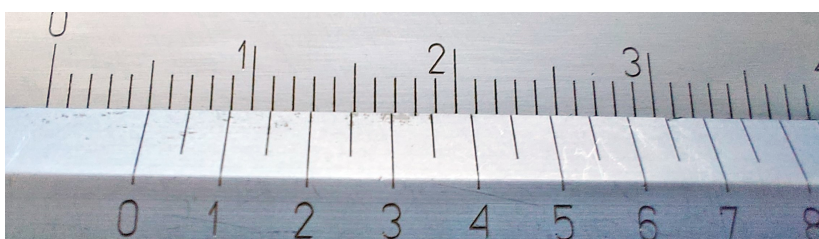
7,6 mm

4,55 mm

8,8 mm

5,05 mm

INSTRUKCJA TECHNICZNA

Pomiary przy pomocy śruby mikrometrycznej

Skok śruby wynosi 0,5 mm, więc 1 obrót śruby powoduje zmianę szczeliny pomiarowej o 0,5 mm. Bęben śruby podzielony jest na 50 działek, zatem obrót bębna o 1 działkę powoduje jej przesuw o 0,01 mm.

Pomiar:

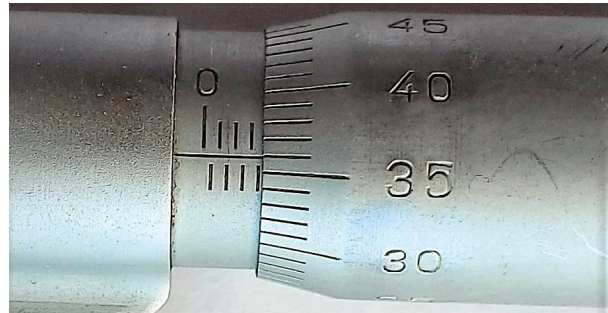
- Umieścić badany przedmiot w szczeliny pomiarowej i dokręcić śrubę za pomocą sprzęgiełka znajdującego się na końcu śruby. Nie dokręcać śruby "na siłę".
- Odczytać zmierzoną wartość.

Całe milimetry odczytujemy z górnej części skali głównej, gdzie kreski zaznaczone są co milimetr. Ponieważ 1 obrót śruby to tylko 0,5 mm, więc w dolnej części skali naniesiono kreski dokładnie w połowie między kreskami górnymi. Z bębna odczytujemy setne części milimetra. Ostateczny wynik pomiaru zależy jednak od tego, czy przekroczyliśmy połowę milimetra (czy widać dolną kreskę). Jeśli tak, to do odczytu z bębna należy dodać 0,50 mm.

Przykłady:

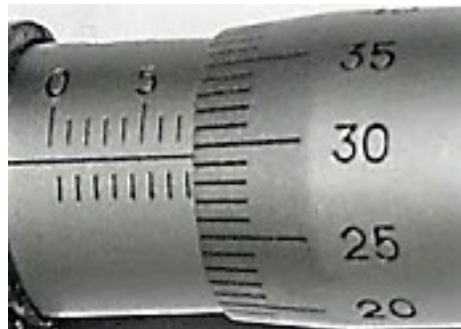
3,36 mm

3,86 mm

3,59 mm

7,80 mm